

Irma Laakso

8.-14.11.

#punkalaitumelaiset

8.11.

Tulin maailmaan kotona luomusynnytyksellä 68 vuotta sitten Punkalaitumen Sadonmaassa, Metsäkulmalla. kuten muutkin sisarukseni, nuorinta lukuun ottamatta. Olin perheemme kolmas lapsi. Veljeni olivat yksi- ja kaksivuotiaat, kun saivat siskon, kova kolmikko, jolla luovuutta ja menoa riitti. Perheeseemme syntyi myöhemmin kolme muutakin tyttöä.

Asuimme pienessä kahden huoneen talossa metsän ja pienen peltotilkun keskellä, tiettömän taipaleen takana. Pitäjälle, kunnan keskustaan oli matkaa 18 kilometriä. Lähin naapuri oli kilometrin päässä. Kunnon tielle oli matkaa kaksi kilometriä. Olin kolmetoistavuotias, kun meille pääsi autolla ensimmäisen kerran. Meillä ei ollut mitään mukavuuksia, ei edes sähköä. Lämmitys hoitui puilla ja öljykamiinalla. Ilmanvaihtoa ei tarvittu, koska talo oli hatara muutenkin. Äitiäni lainaten: kaikesta oli puutetta ”paitti köyhyyrestä”. Vietin onnellisen työntäyteisen lapsuuden ja nuoruuden Punkalaitumella. 17-vuotiaana lähdin opiskelemaan, sain työpaikan, perustimme perheen ja opiskelin työn ohella lisää. Töissä näin paljon rahaa, vaikka se ei ollutkaan omaani.

Työskentelin kahdessa eri yrityksessä talouspäällikkönä. Nykyään olen eläkkeellä 43 vuoden uraputken jälkeen. Asumme mieheni kanssa entisessä Keikyän kunnassa, joka on nykyään Sastamalan kaupungin puutarhakaupunginosa. Meillä on kolme ihanaa tytärtä. Tyttärien myötä perheeseemme on tullut myös kolme fiksua vävyä sekä sokerina pohjalla kaksi suloista lastenlasta.

Kaikki ystäväni, suurin osa työ- ja opiskelukavereistani tietävät, että olen kotoisin Punkalaitumelta. He ovat myös tulleet kauttani tuntemaan kuuluisat punkalaitumelaiset sanonnat. Tosin he epäilevät, että olisin ne itse keksinyt. Nappasin sanonnat äidiltä ja mummulta, jotka niitä viljelivät puheissaan. Juttuihini on kuulunut myös kertomus siitä, että olin Punkalaitumen urheilukentällä samoissa kisoissa, kun Seppo Rätty heitti keihään maailmanennätyksen, 96,96. Työkaverit jopa taitelivat siitä kuvan. Juureni ovat Punkalaitumella ja yhteys Punkalaitumeen on säilynyt kaikki vuosikymmenet. Seuraan synnyinpaikkakuntani elämää suvun ja ystävien lisäksi Punkalaitumen Sanomista, Facebookista, Instagramista ja kunnan sähköisiltä sivuilta. Kerron teille välivuosistani vv. 1967-1970, lapsuuttakin on välissä. Eli historiaa on tulossa.

8.11.

Kodista

Nykyään on tavallista, että pidetään välivuosi ennen kuin lähdetään opiskelemaan. Siinä nuori mietiskelee tulevaisuuttaan ja mahdollista jatkoa mitä aikoo tehdä. Vaihtoehtoja on paljon. Levätään rankkojen opiskeluvuosien jälkeen.

Minulla ei ollut taloudellista mahdollisuutta opiskella kuin seitsemänvuotinen Sadonmaan kansakoulu ja vuoden kestävä kansalaiskoulu. Aloitin koulun kuusivuotiaana, joten en voinut kansalaiskoulun päättymisen jälkeen ikäni vuoksi hakea edes ammattikouluun. Kotona oli paljon lapsia, matka pitäjälle maksoi ja kaikki kirjat ja ruoka olisivat olleet maksullisia yhteiskoulussa. Näin minulle tuli välivuosi. Jäin kotiin tekemään äidin apuna kotihommia. Meillä oli kahdeksanhenkinen perhe, joten huushollihommaa riitti. Ulkotöitä ja eläintenhoitoa oli myös.

Muistan, kun öljylamppu puhallettiin viimeisen kerran, kun meille tuli kaasuväli. Sähköt kotiini vedettiin 70-luvulla, kun olin jo muuttanut pois kotoa. Pimeys oli metsän keskellä käsin kosketeltavaa. Vieläkään en pidä pimeästä, yksin on vaikea lenkkeillä pimeällä, vaikka nykyään katulamppuja on liikaakin. Vesi nostettiin ketjun päässä olevalla ämpärillä pihakaivosta ja kaadettiin toiseen ämpäriin ja kannettiin sisään. Tiskivesi lämmitettiin puu- tai myöhemmin kaasuhellalla. Myöhemmin vettä haettiin prännin padasta. Ruuanlaittoa ja kahvinkeittoa oli monta kertaa päivässä. Tiskiä tuli kahdeksanhenkisessä perheessämme komeat röykkiöt.

Viemärinä oli likaämpäri, joka tyhjennettiin tunkiolle. Kesällä keksimme heittää tiskivedet ikkunan alla olevaan pusikkoon. Äiti lopetti sen, kun ikkunalausta kastui ja tuli vielä huonommaksi. Lisäksi ruokailuvälineitä alkoi hävitä. Ne löytyivät syksyllä ikkunan alta. Sisko tunnusti tässä eräänä päivänä, että hän heitti tiskiveden mukana posliinisen vadin, joka osui kiveen. Sirpaleet tietävät onnea ja niin meni sekin kalleus, Arabian tekemä koolikuppi. Astiat piti myös kuivata, kunnes veljeni teki ammattikoulussa kuivauskaapin.

Silloin oli tapana pitää jalkineet jalassa sisällä, joten siivousta riitti. Joka keskiviikko tein yksin pikkusiivouksen. Isompi siivous tehtiin lauantaina pikkusiskojen avustuksessa ohjeideni mukaan. Aikuisena olen saanut pikkusiskoiltani näistä pomohommistani palautettakin. Pomotustaitoa on tarvittu aikuisena töissä ja kotona kolmen tyttären kanssa. Lauantaina veimme kaikki matot ulos ja pöyhimme ne. Lattialta lakaistiin harjalla roskat sihvelliin. Keittiön pöytä ja tuolit sekä lakaistut lattiat pesimme kluuteilla. Toisinaan jynssäsimme lattiat juuriharjalla. Lattiat olivat puiset, maalatut ja konttausasento oli ainoa oikea tapa luututa. Juhannukseksi lattiat maalattiin harmaalla maalilla.

Pesulla käytiin kerran viikossa, lauantaina, saunassa. Kun kädet olivat likaiset, ne pestiin alumiinisessa pesovatissa. Hammasharjat olivat meillä harvinaisuus. Onneksi ei ollut karkkiakaan tarjolla, joten minulla on edelleen omat hampaat suussa.

Pyykkiä pestiin saunalla ja myöhemmin prännillä eli karjakeittiössä, kun meille rakennettiin 60-luvulla uusi navettarakennus. Padassa lämmitettiin vesi ja vaatteita jynssättiin saippualla tai pyykkipulverilla pesulautaa apuna käyttäen. Äiti teki joskus itsekin saippuaa. Vaatteita ei paljoa ollut: toiset pesussa ja toiset päällä. Vaatteita vaihdettiin puhtaisiin vain, jos ne olivat erittäin likaiset. Myöhemmin meillä oli pesukoneena purskutettava väline, jossa oli varsi.

Pyykinpesu oli kovaa hommaa. Pyykit pestiin likoamisen jälkeen pari kertaa pesuaineella ja virutettiin moneen kertaan. Kesällä ne kuivuivat narulla ulkona ja talvella sisällä missä sattui tilaa olemaan. Käytössä oli vain aluslakanat ja niitä tarvittiin kerralla kahdeksan. Ehkäpä niitä oli kahdet.

Kuvassa lapsuuskodin sauna ja pyykinpesupaikka. Kuvassa veljet ja keskellä vierailija.

9.11.

Kodin töistä

Tein myös ulkotöitä ja niitä riitti: juurikkaan harventamista, heinän tekoa, lehmien lypsämistä, eläinten ruokintaa ja kaikkea mahdollista. Syksyllä paikkasin kangassäkkejä maitoliimalla ja säkkipaikkalapulla. Joskus pidin pussin suuta, kun isä laittoi viljaa säkkiin. Kesällä pesin pihassa juuriharjalla ja mäntysoopalla mattoja. Klapit kannettiin loppukesästä porukalla saunakuusen alta liiteriin suojaan.

Meillä oli kotieläimiä. Hevosella ei tehty huviajeluita, se oli työkäytössä. Pari kolme lehmää ammui navetassa. Keväällä ne päästettiin laitumelle. Lensin ensimmäisen kerran elämässäni, kun kesästä riemastunut lehmä veti minut sireenipuskan läpi. En päästänyt liekanarusta irti. Meillä oli lehmien lisäksi lampaita, possu, kanoja ja kalkkunoita. Niitä piti ruokkia ja antaa vettä. Lampaiden aitausta siirrettiin paikasta toiseen joka viikko. Siinä tarvittiin monta kättä ja olihan meitä lapsia.

Joskus kanahaukka yritti viedä kalkkunan, mutta hellitti kuitenkin pelästyksissään saalistaan. Kissat nukkuivat ja joivat maitoa sisällä. Saalistamassa ja vessassa ne kävivät ulkona. Niitä oli joskus jopa neljä. Osasin jo pienestä pitäen lypsää lehmiä ja niinpä kesäisin olin iltalypsyllä äidin kanssa. Lehmät lypsettiin käsin laitumella pienellä lypsytoolilla istuen. Maito kaadettiin siivilän pumpulin läpi tonkaan. Tonka tuotiin käsirattailla navetalle ja laitettiin kylmään veteen jäähtymään. Lypsyvehkeet pestiin huolellisesti.

Padan alla oli valkea (=tuli). Vesi saatiin pumpattua käsipumpulla pihakaivosta, kun uusi navettarakennus valmistui. Viimeksi ne viruteltiin kuumalla vedellä. Kesään kuului myös heti kesäkuun alussa sokerijuurikkaan harvennus. Työvälineenä oli pieni kuokka. Taimien väliksi tuli puolitoista kuokanväliä. Rikkaruohot kitkettiin samalla pois. Päivässä pystyin konttaamaan kilometrin. Teimme veljieni kanssa polviin vahvikkeita pahvista. Kolme vuotta nuoremman siskoni kanssa mietimme tuleville lapsillemme nimiä. Silloin oli aina kuuma ja koskaan ei satanut, vaikka sitä toivoimme. Sateella ei voinut harventaa. Saimme juhannukseen mennessä sokerijuurikkaan harvennettua ensimmäiseen kertaan.

Juhannuksena oli vapaata peltotöistä. Sisätöistä ei tarvinnut huolehtia ruuanlaittoa ja tiskausta lukuun ottamatta. Juhannuksen olin muuten kotona, mutta kävin mummua katsomassa. Maija-mummu asui parin kilometrin päässä. Mummu oli ostanut myymäläautosta luumupitkoa. Söimme sitä ja joimme kunnon pannukahvia. Poimin matkalla hajuruohoa mummun mökin lähietäisyydeltä. Ne laitettiin lakanoiden väliin piirongin laatikkoon.

Arki jatkui työn merkeissä heti juhannuksen jälkeen. Harvensimme pitkällä kuokalla sokerijuurikkaan, mutta se oli helppoa, kun homman sai tehdä seisten. Pian oli vuorossa heinänteko. Heinä kaadettiin niittokoneella ja haravoitiin hevosvetoisella haravakoneella karheille kuivumaan. Myöhemmin meille tuli pikku-Valmet, kun hevonen jouduttiin viemään teuraaksi. Kun heinät kuivahtivat, ne nosteltiin seipäille. Koko ajan pelättiin, että tulee sade. Joskus se tulikin, säätiedotuksia ei paljoa kuunneltu.

Isä sanoi, että hän on kuullut punkalaitumelaisen miehen sanovan: Ei se pilviä kattele, joka heinää tekkee. Seipäiltä heinät vietiin hevosella latoon. Sotkimme heinät ladossa ja hypimme ylhäältä alas. Pää osui naulakattoon välillä ja alhaalla upposimme pölyäviin heiniin. Sekaan heiteltiin suolaa. Työtavat kehittyivät ja meilläkin alettiin paalata heinät. Kesä oli jo pitkällä, ja se tiesi marjastamista. Koska asuimme metsässä, mustikoita ja vadelmia sekä puolukoita löytyi läheltä. Vanhin veljeni oli hyvä marjastaja ja olin usein hänen mukanaan. Kerran eksyin, mutta osasin itse kotiin jossain vaiheessa. En päässyt Iltalehden lööppiin.

Kuvassa minä ja veljet yksi-, kaksi- ja kolmevuotiaana.

9.11.

Työn tekemisen taito

Vuoden kotonaolon jälkeen hain ammattikouluun. Ompelija, joka teki rippihameeni, oli sitä mieltä, että minun pitää hakea keittäjälinjalle ja siitä kylmäköksi. En tiennyt edes mitä joku kylmäkö teki.

En onnistunut pääsykokeissa. Minua ei ruuanlaitto kiinnostanut, koska jouduin joka päivä keittämään perunoita ja tekemään soosia. Kansalaiskoulussa ei paljoakaan puhuttu jatkokoulutuksesta. Muistan vihon, johon merkattiin kynällä mikä kiinnosti. Yleensä lähellä oleva koulu oli sopiva.

Ammattikoulun pääsykokeista muistan valtavan jännityksen. Yhtenä tehtävänä oli leikata paperista saksilla ympyrä. Taisi ympyrä olla väärän mallinen? Ammattikoulu oli ainoa mahdollinen opinahjo, koska se oli halvempi vaihtoehto asuntoloineen. Opintolainaa alettiin myöntää vasta 1969 ja opintotukea 1972. Jäin sitten kotiin toiseksikin vuodeksi, kun mitään muuta ei ollut.

Elämä oli yksinkertaista ja koko maailma oli pitäjällä. Siellä oli kaikki: Punkapirtti, Matkahuolto, kunnanlääkäri Osmo Paloheimon ja hammaslääkäri Reino Lindströmin vastaanotot. Lääkärissä ei käyty. Koulussa oli vastaanotto joskus. Pitäjällä olivat myös isot kaupat ja parturit. Kauppoja oli paljon: Sok:lainen Osuuskauppa, Otk-lainen E-liike, Moisio, Poursu ja erikoisliikkeitä. Erikoisliikkeitä olivat mm.: Hurmeen kauppa, joka oli oikeastaan tavaratalo. Siellä oli valtava valikoima tavaraa. Se oli punaisessa talossa ydinkeskustassa. Sähköliike Poursu oli Matkahuollon, kirkon ja hautausmaan lähellä.

Vaateliikkeitä oli ainakin Arne Ruuskanen, jossa olin pari joululomaa töissä opiskeluaikana ja Syrjälä sekä Kankare. Pankkeja olivat ainakin Osuuspankki, Säästöpankki ja KOP. Kenkiä myytiin Leppäkorven ja Moisio kenkäliikkeistä. Kemikaliokauppa oli Leppäkorven lähellä. Apteekki sijaitsi keskellä pitäjää. Partureista muistan Taalikan Lennyn, Ruuskasen Liisan ja Laurilan Kreetan.

50 vuoden jälkeen tiedän, että olen oppinut työn tekemisen taidon Punkalaitumella. Ei ole tullut mieleeni koskaan sanoa, että ei voisi vähempää kiinnostaa tai ei kuulu toimenkuvaani. Jo patsaassa Punkalaitumen keskustassa luki: Rukoile ja tee työtä. Rukouksista en tiedä, mutta elämä oli työtä.

Sunnuntaina oli lepopäivä. Se tarkoitti vain ruuanlaittoa, tiskausta, pienempien vahtimista ja iltalypsyä. En haaveillut tulevasta mitään. Joka päivä toistui samat hommat toki vaihdellen vuodenaikojen ja viikonpäivien mukaan. Minulla oli yksi kaveri, Marja, jonka kanssa kyläiltiin puolin ja toisin. Jossain vaiheessa en olisi halunnut mennä edes kauppaan. Ison perheen keskellä elämä oli rikasta, mutta toisinaan myös yksinäistä.

Nykyisi ei 14-vuotiaalla ole välivuosia. Oppivelvollisuutta on 18 vuotta. Nuoruus oli huoletonta aikaa ja hetkessä elämistä. Aika kulki paljon hitaammin kuin nykyään.

Matkustaminen, edes koti-Suomessa, olisi ollut kovan työn takana. Työmenetelmät ovat muuttuneet ja koko yhteiskunta on kokenut mullistuksen. Maataloutta oli ennen lähes joka talossa ja lapset tekivät töitä. Äidit olivat kotona, naiset eivät paljon olleet työelämässä. Jos joku olikin, sitä paheksuttiin: mitä se ison talon emäntä menee töihin ja vie työpaikan tarvitsevalta. Opiskelu syrjäkyläläisille oli mahdollista vain isompien maatilojen lapsilla tai muilla varakkailla.

Aika moni ikäisistäni tytöistä oli kansakoulun jälkeen lapsenpiikana, alkoi seurustella, meni kihloihin, alkoi odottaa vauvaa ja pääsi ns. naimisiin. Välivuosi ei tarkoittanut, että olisi ollut aikaa miettiä tulevia koulutuksia. Yhteiskunnasta syrjäytyminen oli kohdallani melko lähellä, mutta sain mahdollisuuden, kun minua tultiin hakemaan kotoa töihin kauppaan. Kenenkään nuoren ei pitäisi jäädä kotiin vaan opiskelua tai töitä olisi oltava tarjolla. Toinen välivuoteni jatkui töissä.

Kuvassa minä noin 1-vuotiaana.

10.11.

Vapaa-aika

Vietin välivuotia töitä tehden. Varsinaista vapaa-aikaa oli tosi vähän. Työksi yleensä luettiin vain raskaat ulkotyöt. Sisätyöt kuuluivat automaattisesti vapaa-aikaan.

En ole koskaan ollut kätevä tekemään käsitöitä, koska käsityögeeni oli ohittanut minut. Äitini oli taitava käsityöihminen ja laittoi minut leikkaamaan vapaa-ajalla matonkuteita. Niitä leikattiin vanhoista risaisista vaatteista ja liuskojen päät neulottiin koneella yhteen ja kerittiin isoksi palloksi. Pölyä tuli, sormet olivat kipeät ja sakset tylsät. Toisinaan leikkasin kudetta ihmisille eli asiakkaille, kangaspaloista. He teettivät niistä mattoja. Äiti kutoi niitä koko lapsuus- ja nuoruusaikani. Sukat ja tumput kudottiin vartailla. Muistan tehneeni tuttavaruvalle kahdet tumput musta-keltaiset ja kelta-mustat, niissä oli hienot kuviot. Vein ne potkukelkalla viiden kilometrin päähän ja sain muutaman markan rahaakin. Kerran äiti oli sairastunut vähän ennen joulua, ja minä jouduin neulomaan kolmen pikkusiskon juhlamekkoihin nepparit. Se kävi työstä. Helpompaa oli 14-vuotiaana lypsää lehmät aamuin illoin kuin neuloa neppareita.

Olin innokas lukemaan mutta en käynyt kirjastossa. Äidin siskolle tuli hömppäkirjallisuutta: Perjantai, Nyyrikki ja Sirpale sekä Regina. Kierrätys oli jo silloin muotia ja äiti sai vanhat lehdet luettavaksi. Minä luin niitä salaa jo pienestä pitäen. Meillä oli myös yksi kirja Juhani Ahon: Papin tytär ja rouva. Koska meillä ei ollut sähköä, luin ne illalla peiton alla taskulampun valossa, kunnes paljastuin. Taskulamppua ei saanut turhaan polttaa ja nukkumaan piti mennä ajoissa. Muistan jo alakoulussa, kun saimme uskontokirjan. Tulin kotiin ja luin sen kannesta kanteen ulkotakki päällä. Kotona ei kannustettu lukemaan, se oli turhaa ajan haaskausta. Mietin, että jos minulla joskus on lapsia, he saavat lukea aina kun haluavat. Ja olenkin saanut tästä kiitosta omilta tyttäriltäni. Mummulle ja pappalle tuli Aamulehti ja luin sen aina kun mahdollista. Leikkasin siitä myös ihailemieni urheilijoiden kuvia. Hilikka Kuntola ja Kaija Härkin olivat omaa ikäluokkaani ja seurasin heidän hiihtämistään.

Luin Täällä Pohjantähden Alla -kirjat ensimmäisen kerran 12-vuotiaana. Tosin hiukan ohitin poliittisia puheita. Kirja teki vaikutuksen jo silloin. Marjastaminen oli jokakesäistä ja -syksyistä. Metsä oli vieressä, ja haimme sieltä mustikat, vademat ja puolukat. Vanhin veli oli useimmiten kaverina. Toimimme litran pari kerralla. Meitä ei koskaan peloteltu, että metsässä voi olla susia tai karhuja. Käärmeistä puhuttiin, mutta emme niitäkään nähneet. Pihassa oli pari kertaa kyy. Kerran oli ampiainen tehnyt pesän kuusen oksalle. Veli sanoi, että siihen ei sitten saa koskea. Mutta ihan hiukan tökkäsin tikulla ja kohta menimme vauhdilla ja saimme pistoksia niskaamme. Onneksi emme olleet allergisia. Joskus eksyin metsässä, mutta löysin lopulta kotiin. Ei tarvittu mitään etsintäoperaatiotakaan, puhumattakaan Iltasanoman lööpeistä.

Meillä oli paljon lapsia, ja puutetta oli monesta asiasta. Piirtäminen oli kivaa, kun täti toi joskus Nokian kumitehtaan myymälästä käärepaperia. Siihen oli hyvä piirtää, jos löytyi kynä. Nuorena sain joululahjaksi vesiväreillä väritettävän värityskirjan.

Liikuntaa tuli luontaisesti. Pihassa pelasimme pesäpalloa, kirkonrottaa, piilolaista, polttopalloa ja muita pihajuttuja. Navetan vintiltä tehtiin liukumäki laudoista. Kerran laskiessa yhden pikkusiskoni käsi murtui. Teimme joskus liiterin katoltakin liukumäen lumikinokseen. Äiti lopetti sen leikin lyhyeen. Joskus juoksimme lehmälaitumella kilpaa paljasjaloin. Liukastuin maamiinaan ja mekkoni oli pesukunnossa. Hameeni sai samalla kasteen, siitä tuli Lehmännahkahame.

Korkeushyppytelinekin oli sahapurukan vieressä. Matonkude oli rimana. Joskus loukkasin jalkani siinä, mutta se salattiin vanhemmilta. Pituutta hyppäsimme pihanurmikolla. Talvella kävimme hiihtämässä ja laskemassa mäkeä. Luistimia meillä ei ollut. Uimassa en ole koskaan käynyt, joten edelleen olen ilman uimataitoa.

Kuvissa äitini ja isäni.

10.11.

Kotoa ja eläimistä

Meillä ei kotona ollut autoa. Isällä oli mopo ja veljilläni myös. Saimme kotoa luvan mennä katsomaan Jalasjoen nuorisoseuran talolle elokuvan Tuntematon sotilas. Istuin veljen mopon tarikalla seitsemän kilometriä. Elokuva oli mustavalkoinen. Katsoimme sen kauhistuneena. Heti ensimmäisen elokuvan jälkeen näytettiin toinen: Käpy selän alla. Päätimme äitiä uhmaten katsoa sen. Tunnustimme kotona asian, ja äiti ei siitä pitänyt. Mutta elokuva oli niin mahtava juttu, ettei äidin marmatus tuntunut miltään. Olin ollut eka kertaa elokuvissa. Kirka ja Kristiina Halkola ovat siitä asti olleet idoleitani.

Meillä oli koti- ja myös lemmikkieläimiä. Lampaat laidunsivat metsänreunassa. Kerran metsästä alkoi kuulua outoja kiljahduksia. Teimme kerpoja (lepästä tai pajusta tehtyjä nippuja) veljieni kanssa puskesta ojanvarsilta. Ampaisimme ojan yli katsomaan mikä metsässä äänteli. Näimmekin metsäsikalauman ja juoksimme kohti ja kalautimme yhtä päähän kepillä. Metsäsika kellahti polun varteen ja me säntäsimme kotiin. Tutkin heti vanhasta koulun luonnontiedon kirjasta, että metsäsika eli mäyrä oli rauhoitettu. Olin varma, että vankilatuomio odottaa pian. Isä lähti heti veljieni kanssa katsomaan, mutta mäyrää ei ollut enää missään. Se oli varmaan leikkinyt kuollutta ja lähtenyt muiden perään. Emme koskaan ole muistaneet kuka oli se, joka löi kepillä mäyrää. Veljet eivät syyttäneet minua enkä minä veljiäni.

Lampaat poikivat keväällä. Yksi emolammas hylkäsi karitsansa. Aloimme ruokkia sitä tuttipullostani. Siitä tuli sen kesän lemmikki, mutta myöhemmin sillä oli sama kohtalo kuin mullakin lampaille: teuraaksi. Meillä oli myös possu navetan karsinassa. Päästimme pienen possun vapaaksi ja juotimme maitoa vanhasta alumiinisesta uunivuoasta. Possu oppi tunnistamaan meidät ja kulki perässä kesäajan. Syksyllä senkin maallinen vaellus päättyi, ja lihat laitettiin suolaan.

Yhtenä aamuna heräsin vikinään. Nukuin selälläni kädet ylhäällä ja huomasin kissan kainalossani. Kaksi pentua oli jo syntynyt, ja lisää oli tulossa. Ujuttauduin tosi nopeasti yöpaidastani ja päästin muutaman ruman sanankin. Toisen kerran sama kissa tekaisi pennut sänkyyni, hetekan alapetille, kun olin poissa kotoa. Yhtenä aamuna äiti ryntäsi sisään ulkoa ja sanoi, että kissa pitää löytää. Se on jäänyt rotanloukkuun kiinni ja on vain veriset jäljet porstuan lattialla. Rauhallinen isä alkoi selvittää tilannetta, joka päättyi onnellisesti. Kissa oli keikkunut puolukkasaavin kiikkerän kannen päällä ja pudonnut puolukkahilloon. Sitä joku päivitteli, että meni puolukkahillo hukkaan, mutta ei mennyt. Kissa ei hukkunut sinne ja hillo syötiin talven aikana.

Olin naapurissa harventamassa sokerijuurikasta ja sain palkan lisäksi kolme kalkkunaa. Ne kasvatettiin isoiksi ja niillä haudotettiin pääsiäisen aikaan poikasia. Niiden munia syötiin kananmunien tapaan. Uroskalkkunasta tuli vihainen, kun härnäsimme sitä punaisella liinalla. Nuoria kalkkunoita myytiin joulun alla tuttaville.

Perunan nosto kuului syksyyn. Veljeni ja minä kävimme nostamassa perunaa tuttavilla. Saimme hyvää ruokaa. Porukkaa oli paljon. Palkaksi tuli hiukan rahaa, ja minä sain kaneja kaupanpäälliseksi. Toimme niitä kuusi kilometriä polkupyörän tarikalla. Ne lisääntyivät hurjaa vauhtia navetassa. Jossain vaiheessa ne oli pakko hävittää.

Minulla oli nuorena yksi hyvä ystävä, Marja. Hänen kotonaan kävin kylässä ja hän meillä. Kävelimme ja juttelimme niitä näitä. Lapsuusystävä on vieläkin läsnä elämässäni, koska päädyimme samalle paikkakunnalle. Muistan, kun 16-vuotiaana pohdimme, että olemmepa me jo vanhoja. Kun tapasimme, päivitämme kaikki tutut punkalaitumelaiset ja heidän elämänsä.

Kotonani ei ollut televisiota, koska ei ollut sähköäkään. Olen kehuskellut, että en ole koskaan liikaa katsonut telkkaria lapsena ja sen vuoksi olen luova. Työkaverini tokaisi, että ehkä olisi ollut hyvä, jos joskus edes olisit katsonut. Radio oli myös harvinaisuus. Meillä oli jo 60-luvun lopussa patteriradio. Innokkaana kuuntelin Listan, jossa tuli iskelmämusiikkia. Iltatuulen Viesti soi Listan kärjessä kauan. Lopulla Tapani Kansan DeLaila syrjäytti sen. Sävellahja, Nuorten Sävellahja sekä kuunnelmat olivat suosikkejani. Radio oli koko perheen yhteinen, onneksi ei kanavia ollut montaa.

Kuvassa lapsuusperheeni vuonna 1966 kodin edustalla.

11.11.

Tanssit

Meiltä kotoa oli matkaa suosittuun tanssipaikkaan, Särkkään, 10 kilometriä. Pienen painostuksen jälkeen pääsin veljieni kanssa ensimmäistä kertaa Särkkään. Oli juhannuspäivä. Menimme pyörillä mutta tiesimme, että se oli noloa. Päätimmekin jättää pyörät muutaman kilometrin päähän ja talsimme lopun matkaa jalan. Muistan reissusta, että puolittu minua vanhempi tyttö sanoi, että nyt kuuluu mennä riviin ja pojat tulevat hakemaan tanssimaan.

Ensinnäkään en osannut tanssia ja minusta se olisi hirveää mennä siihen seisomaan valittavaksi. Puolittu tyttö pääsikin tanssimaan ja minä siirryin välittömästi ulos katselemaan hienoja Särkän maisemia sydän hakaten. Se rivissä olo oli elämäni ensimmäinen ja viimeinen. Sen tunteen muistaa aina, feminismi ja Me too -kampanja olisi ehkä ollut jo silloin tarpeen. En osaa vieläkään tanssia. Puolennyön jälkeen pyöräilimme kotiin.

Myöhemmin olin Särkässä myymässä kahvia ja muita tuotteita ravintolan puolella. Pääsin tuttavaruva Raijan mukana sinne. Se oli parasta aikaa, kun sai olla ravintolan puolella. Kesällä oli kaksi vuoroa, jolloin oltiin koko ilta ja lisäksi juhannuksena ja Häränpaistajaisissa, joka oli suuri kansanjuhla, pari tuntia. Häränpaistajaisissa paistettiin härkä, jota en koskaan nähnyt. Sisko sanoi, että sitä myytiin palasina kalliilla hinnalla. Särkässä kävi paljon hyviä esiintyjä.

Juhannuksena koivun oksat tuoksuivat lavan seinillä. Järvi lainehti, oli valoisa, musiikki soi ja ihmisiä oli paljon. Juhannuksena ja Häränpaistajaisissa oli teltoja pystyssä peltoaukealla. Siellä oli porukkaa, vaikka mitään sosiaaliloja ei ollut. Näissä tapahtumissa oli paljon järjestysmiehiä, ja putka oli paikan päällä. Sielläkin vietti osa yönsä – en minä. Muutaman kerran tapahtumissa joku hukkuu järveenkin tai sai puukosta kuolettavan iskun. Niistä ei sen isompaa numeroa tehty, se kuului elämään, vaikka olikin kamala juttu.

Särkässä näin myös ensimmäisen kerran tyttöjen polttavan tupakkaa ja juovan viinaa. Oli ennen-kuulumatonta, että plikkaset mukulat käyttäytyivät sopimattomasti. Äiti oli evästännyt meitä sanomalla, että olkaa ihmisiksi ja ei tarte tehrä ihmisten puhuttavia.

Toinen tanssireissu oli Punkalaitumelle veljieni kanssa. Vanhimmalla veljelläni oli jo auto, ja lähdimmekin Punkalaitumen työväentalolle pitkäperjantaina. Istuin kolme tuntia ravintolan puolella ja luin vanhaa Aku Ankkaa. Ei ollut mitään kiinnostavaa.

Missään elämänvaiheessa ravintoloissa käynti ei kuulunut omaan nuoruuteeni. Satunnaisesti opiskeluaikana olin kerran tai pari. Vietin lapsuuteni ja osan nuoruuttani metsän keskellä. Olin 17-vuotias, kun muutin kotoa pois opiskelemaan ja siitä töihin. Kesät työskentelin Punkalaitumella monissa eri kauppaliikkeissä. Lopullisesti muutin kirjani 21-vuotiaana pois Punkalaitumelta. Muistelen usein mielessäni ja vielä useammin siskojeni ja veljeni sekä muiden punkalaitumelaisten kanssa lapsuutta ja nuoruutta. Meistä kaikista on tullut yhteiskuntakelpoisia ja olemme selvinneet maailman muuttuessa.

Kuvassa sisarukseni nuorina.

11.11.

Kauppa

Oli syyskuinen päivä vuonna 1968. Uurastin yksin kotona kuraisella pellolla sokerijuurikkaita nostaen. Se oli raskasta. Juurikkaat nostettiin käsin ja tiukimmat irrotettiin metallisella isolla haarukalla. Kaksi juurikasta kolautettiin yhteen niin, että multa roiskui silmiin. Juurikkaat laitettiin riviin vastakkain ja peitettiin päälle tulevalla juurikaskerroksella. Kädet palelivat märissä kintaissa, ja painavissa savisissa saappaissa varpaat olivat melkein jäätymispisteessä. Veljeni ja isä olivat jo muualla töissä. Nuoremmat siskot olivat koulussa. Ajattelin tylsistyneenä, että olenkohan täällä pellolla koko ikäni.

Siinä juurikkaita kiskoessani näin, että meille meni mies. Tunnistin hänet paikallisen Osuusliikkeen myymälänhoitajaksi. Mietin, että mitähän se meillä tekee? Kun menin syömään päivällä, sain kuulla, että minua oli käyty kysymässä kauppaan töihin. Äiti sanoi, että voisin mennä, jos haluaisin. Se oli iso käänne viisitoistavuotiaalle. Olin ollut äidin apuna kotona puolitoista vuotta. Aloin inhota jo aiemmin kaupassakäyntiä asiakkaanakin. Mitään huvituksia ei ollut eikä minulla ollut kulkuvälinettäkään. Elämä tuntui silloin tosi ankealta. Syrjäytyminen olisi ollut lähellä, jos minulle ei olisi tultu kotiin tarjoamaan työtä. Nykyään kotoa haku töihin olisi jo nimitys, ehkä.

Aloitin työni pienessä sekatavarakaupassa 2. lokakuuta 1968. Työaikani oli kuusi tuntia päivässä, koska silloin ei saanut alle kuusitoistavuotiaana tehdä täyttä työpäivää. Menin töihin yhteentoista ja pääsin viiden jälkeen lähtemään kotiin, kun kauppa oli siivottu. Kauppa oli auki arkisin yhdeksästä seitsemääntoista. Lauantaisin se suljettiin kello 13.00. Töitä oli kuutena päivänä viikossa. Sunnuntait olivat vapaata. Kauppa ei ollut valintamyymälä, vaan kaikki tavarat haettiin asiakkaalle hyllyistä tiskille.

Minulla oli aamulla pari tuntia aikaa kotona ja niinpä nostin inhoamaani juurikasta aamutuimaan. Äiti oli tehnyt ruokaa ja söin. Pyöräilin töihin kuusi kilometriä. Pakkasella pyörä ei oikein kulkenut, tiet olivat auraamattomia tai liukkaita. Jäinen tie ei haitannut sen jälkeen, kun ostin nastarenkaat. Jos pakkasta oli alle -20 C, menin pyörällä. Kovalla pakkasella menin kävellen kaksi kilometriä ja loput neljä kilometriä linja-autolla. Toisinaan lähdin niin aikaisin, että kävelin koko kuuden kilometrin matkan. Matka meni hyvin, mutta pelkäsin pimeää ja koiria yli kaiken.

Kauppias oli mies, joka oli mielestäni vanha. Jälkeenpäin ajatellen hän ei ehkä ollut vielä paljoakaan päälle neljäkymmenen ehkä allekin. Hän ei neuvonut eikä opastanut yhtään mitään, kun ujona ja arkana aloitin työni viisitoistavuotiaana. Perehdytystä ei ollut. Kauppias oli usein humalassa omalla puolellaan, jossa hän perheineen asui. Entisenä kanttorina hän lauloi hienosti iskelmiä. Komea ääni kantautui kauppaan lihatiskin taakse.

En saanut myydä, koska en osannut katsoa vaa'asta mitä jokin lihapala maksoi. Vaaka oli valkoinen ja siinä oli asteikko, ja pitkä viisari, josta pystyi hinnan katsomaan. Minulla ei silloin ollut tietoa, miten se toimi. Kauppiaan rouva oli seinän takana olevassa postissa töissä, mutta häneltäkään ei apua herunut. Jälkeen olen ihmetellyt, että miten on mahdollista, että mitään perehdytystä ei ollut. On aivan toivotonta osata kylmiltään tehdä mitään kaupassa ilman opastusta. Uskoakseni osaisin nyt vieläkin katsoa vaa'asta tuotteen hinnan.

Kuvissa kotitieni kesän kuivimpaan aikaan.

12.11.

Kauppa

Ahkerana ja työtä pelkäämättömänä minä tiskasin, pyyhin hyllyjä, kuurasin juuriharjalla varaston sementtilattioita, täydensin hyllyjä, pussitin tuotteita ja tein muita epämääräisiä hommia. Olisin kovasti halunnut oppia vaa´an ja kassakoneen, mutta kukaan ei auttanut. Kerran myin omin luvun puoli kiloa jauhelihaa, ja kauppias laittoi minut siitä koville. Hän kysyi, miten olen sen osannut tehdä. Selitin kauppiaalle, kuinka jaoin kilohinnan kahdella, kun ensin olin punninnut jauhelihan.

Aika outoa käytöstä kauppiaalta. Se aika ei ole unohtunut vieläkään, vaikka siitä on yli viisikymmentä vuotta. Aikuisena työelämässä muistin aina tämän kokemuksen. Kun olen ottanut uusia työntekijöitä vastaan, huolehdin heistä hyvin. Kenenkään työura ei saa alkaa siten kuin minun.

Sain palkkaa 150,00 mk kuukaudessa, siitä meni verot ja huoltokonttorimaksut, kätehen jäi 122,00 mk. Kaupassa oli käytössä oma pankki. Tili meni pankkikirjalle ja se nostettiin erillisellä kuitilla. Yritin jättää rahaa säästöön. Ostin itselleni kuitenkin uuden polkupyörän, se maksoi 165,00 mk. Kahvipaketti Lauro maksoi 5,28 mk, palasokeri Sirkku 1,57 mk, Pulmu-sokeri maksoi 1,52 mk ja ranskanleipä maksoi 0,69 mk. Hinnat oli hyvä muistaa, se nopeutti palvelua. Ehkä ne voisi nyt jo unohtaa, kun markatkin ovat muuttuneet euroiksi.

Minulla oli valkoinen takki päälläni, siitä oli kova peseminen kotona, koska niitä oli vain yksi. Jalkineina olivat tavalliset kengät, ne, joilla tulin töihin aamulla. Ehdin olla kaupassa vajaan kuukauden, kun mennessäni eräänä aamuna töihin kaupan ovesa oli lappu, että kauppa oli suljettu. Minut päästettiin kuitenkin sisään ja siellä oli paljon porukkaa. Katselin silmät suurina ja joku selitti, että nyt on yllätysinventaario. Sain laskea muiden mukana tavaraa ja merkitä ylös.

Myymälänhoitajaa epäiltiin ilmeisesti jostain vilpistä ja samoin hänen vaimoan, joka oli postissa töissä. Postissa oli myös yllätystarkastus samaan aikaan. Se oli tosi kiva työpäivä. Inventaarioporukka oli mukavaa ja minä sain tehdä toisten mukana kaikkea. Lisäksi minun ei tarvinnut jännittää. Inventaariopäivän jälkeen kauppaan tuli väliaikainen nuori myymälänhoitaja ja uusi apulainen. He olivat mukavia ja opettivat minulle heti vaa´an ja kassakoneen käytön. Opin ottamaan vastaan veikkauksiakin. Keittelimme kahvia takahuoneessa ja söimme pullaa. Työ tuntui nyt mukavalta, kun sain oikeasti myydä. Hain tavarat asiakkaille. Ostokset merkittiin pitkään lappuun ja ne laskettiin päässä yhteen allekkain. Asiakkaat maksoivat ostokset yleensä käteisellä. Osalla oli vihko, johon ne merkittiin ylös, ja he maksoivat ne sitten myöhemmin ilman mitään erityistä perintää.

Maito myytiin tonkasta, joka tuli meijeristä aamuvarhaisella Ensimmäinen työntekijä avasi kaupan ja nosti painavan tonkan rappusilta sisään. Mittasin pitkävartisella litran mitalla asiakkaan alumiiniseen maitokannuun hänen tilaamansa maitomäärän. Asiakas seurasi silmä kovana, että ei saanut liian vähän maitoa. Maitoa ei tullut meijeristä yhtään ylimääräistä, tarkkana piti olla, jotta kaikki saivat tilaamansa määrän. Tonka oli sisällä myymälässä ja kukaan ei koskaan valittanut, että maito olisi hapantunut. Maitoa oli vain yhtä sorttia. Rasvatonta maitoa ei ollut, puhumattakaan laktoosittomista tuotteista. Maitotonkamyyntin tilalle tulivat ensin maitopussit.

Maitoauto jätti maitopussit muovilaatikoissa pihaan ja siitä painavat laatikot siirrettiin aamulla kylmiöön. Laatikko painoi kaksikymmentä kiloa, onneksi ei kukaan puuttunut työn raskauteen. Voimat karttuivat ja kuntosalia ei tarvittu. Myöhemmin maitopussien tilalle tulivat maitopurkit. Purkkeja oli helpompi käsitellä ja ne eivät yleensä vuotaneet. Piimää ja kermaa sai myös pahvisista purkeista.

Kuvassa lapsuusperhettä (nuorimmainen puuttuu). Vasemmalla myös isän äiti ja oikealla rouva Virtanen.

12.11.

Kauppa

Herajoen meijerin jogurtit tulivat myös myyntiin. Niissä oli kolme eri makua: ananas, mansikka ja mustikka. Purkit olivat nelikulmaisia. Jogurtti maistui makealle piimälle ja jollekin hedelmälle. Arja-siskoni ei pitänyt jogurtin mausta, mutta söi ns. väkisin, ettei kukaan muu saanut hänen osuuttaan. Kauppaan tuli pakasteallas, joka olisi nykyisin Retroa. Se oli kirkkaanpunainen nelikulmainen säiliö. Sinne tilattiin jäätelöä. Joskus pakastin suli ja sain viedä puolisolaneita uudelleen jäätyneitä jäätelötuotteja kotiin. Se oli meidän kuusilapsisen perheen juhlaa. Ne olivat ensimmäisiä tuotteita, jotka söin. Ensimmäisen jäätelötuutin olin toki syönyt 1967 Vammalan torilla, kun kävimme tutustumassa ammattikouluun.

Lihaa myytiin lihatiskistä. Pääliikkeen auto toi varhain aamulla lihalaatikon muutaman kerran viikossa. Se oli kaupan rappusilla, kunnes ensimmäinen töihin tulija kantoi sen sisään. Lihat vietiin kylmiöön ja sieltä lihatiskiinkin. Työvälineinä olivat kirves ja saha sekä veitsi. Lihoista tehtiin kyljyksiä ja otettiin etuselän tai kyljen kappale. Lihatuokki oli takahuoneessa huoneenlämmössä ja se puhdistettiin raapimalla lastalla ja harjaamalla kerran pari viikossa. Aina ei ollut montaa palaa lihaa myytävänä. Lihatiskin antimet käärittiin valkoiseen paperiin. Kylmäketjun kanssa ei ollut niin tarkkaa. Asiakkaat eivät koskaan valittaneet tuotteista.

Jauheliha tehtiin kaupassa valmiista naudan- ja possunlihasuikaleista, joita tilattiin päämyymälästä. Se jauhettiin sähkökäyttöisellä lihamylyllä. Usein liha oli nautaa ja siihen saatettiin jauhaa myös possua, jos tehtiin sikanautajauhelihaa. Silmämääräisesti katsottiin, että tuli sopivan näköistä. Lihamylylly pestiin huolellisesti joka ilta. Vesi lämmitettiin hellan levyllä isossa kattilassa ja kaadettiin pesualtaaseen. Reikäinen osa oli huono puhdistaa. Muistan kun asiakas saattoi tulla viittä vaille viisi, kun olin jo pessyt lihamylylyn. Tietysti asiakas halusi ostaa parisataa grammaa jauhelihaa. Edessä olisi mylylyn pesu uudestaan, kun asiakasta piti palvella. Lihatiski tyhjennettiin kylmiöön ja pyyhittiin joka päivä. Aamuisin olikin ensimmäisiä töitä tehdä lihatiski.

Makkarat olivat paksuissa tangoissa. Sortteina olivat: lauantai-, tee-, sipuli- ja pekonimakkara. Asiakkaat ostivat toisinaan kotimaista metvurstia. Se säilyi hyvin. Käytössä oli käsikäyttöinen siivutuskone. Muistan juhannusaattona, että peukaloni meni makkaran mukana, kun kiireellä siivutin lauantaimakkaraa. Pieni pala oli sormen päästä pois, mutta nopeasti se tukotettiin takahuoneessa ja homma jatkui. Juhannusta ennen meni paljon lenkkimakkaraa, Saarilenkki oli suosikki. Hampparinväärää oli myös saatavilla ja kerran viikossa tuli pääliikkeen kautta ryynimakkaraa. Kerran yksi asiakas valitti, että ryynimakkaran käärepaperissa oli kurainen jalanjälki. Kukaan ei tunnustanut. Hiukan ehkä nauratti jälkeen.

Lihatiskiä tehdessä haisteltiin lihatavaraa ja makkaroista otettiin siivu pois ennen kuin ne laitettiin tarjolle tiskiinkin. Samoin ne pyyhittiin, jolloin ne olivat tuoreemman näköisiä. Broileria ja kanaa ei myyty eikä myöskään lampaan tai hevosen lihaa. Viimeisiä myyntipäiviä ei ollut missään, mutta tuotteet tarkastettiin näkö- ja kuuloaistein eli haistelemalla ja katselemalla. Kahvipavut kaadettiin sähkökäyttöiseen mylylyn. Valmista kahviporoa valui suppilosta takaisin pussiin. Pian hyvä kahvin tuoksu leijui ilmassa. Paketti suljettiin laittamalla pahvinen lappu pakettiin takaisin ja lopuksi se suljettiin värikkäällä keltavihreällä teipillä.

Kaupassa myytiin leipää, joka tuli puisissa laatikoissa leipäautolla. Se oli pieni pakettiauto. Leipävalikoima oli vaatimaton; hapanleipää ja ranskanleipää. Tietysti saatavilla oli myös kakkoo eli vaaleaa hiivaleipää. Pullaa tuli pitkona ja lisäksi myytiin viinereitä, donitseja ja munkkeja. Leipomolle tehtiin tilaus päivittäin puhelimitse. Leivät olivat lasivetriinissä ja ne paketoitiin ostovaiheessa valkoiseen käärepaperiin. Muovipusseja ja valmiita pakkauksia ei ollut. Irrallisia pikkuleipiä tuli kerran kuukaudessa, kun edustaja kävi.

Ensimmäisessä kuvassa isäni ja isäni äiti, toisessa kuvassa äidin äiti ja äidin isä.

13.11.

Myyjättären ura

Pussittelin sokeria ja jauhoja. Joskus oli hankala saada 25 kilon säkistä 25 kilon pussia. Peruna- ja talkkunajauhojen pussitus oli aikamoista, mutta sokeria ja ryynejä oli kiva pussittaa. Kahden vuoden aikana tapahtui tuotteissa kehitystä. Aiemmin pussitettiin takahuoneessa kaikki jauhot ja sokerit sekä riisit ja makaronit. Mutta niitä alettiin pian myydä valmiissa pakkauksissa.

Rahan kanssa piti olla hyvin tarkka, jotta kassa saatiin täsmäämään iltaisin. Kassakoneeseen näppäiltiin ostosten summa ja päivän myynnin piti löytyä kassasta rahana. Jos rahaa oli annettu asiakkaalle vaikkapa munien myynnistä, se vähennettiin. Kun asiakas maksoi ostoksensa esimerkiksi kymmenen markan setelillä ja ostokset maksoivat kuusi markkaa 30 penniä, takaisin annettiin laskemalla ostosten loppusumma ja siitä eteenpäin annetun setelin summaan asti.

Nykyään takaisin annettavan summan laskee kassakone. Tuoretta kalaa oli harvoin tarjolla ja se oli silakkaa, jos niitä joskus tuli myyntiin. Joulun aikaan myytiin lipeäkalaa. Se oli valkoista ja haisi. Isoja sillejä oli metallisessa astiassa, rasvasillejä. Onneksi niitä ei paljoakaan ostettu. Lasipurkeissa oli ainakin Ahti- ja Isla-silliä. Hedelmiä oli tarjolla vuodenaikojen mukaan; omenia muutamaa laatua, appelsiineja ja banaaneita sekä päärynöitä. Vihreitä viinirypäleitäkin oli joskus myynnissä. Sitruunoita oli keväällä pääsiäisen ja vapun aikoihin. Joskus tukkuliikkeeltä tuli huonolaatuisia hedelmiä ja niistä oli kova työ, kun ne jouduttiin lajittelemaan.

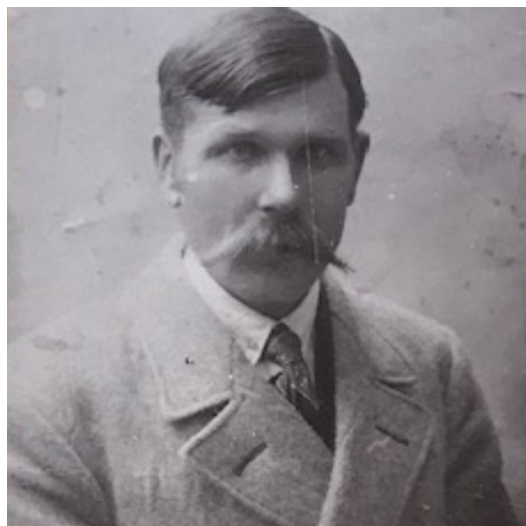
Muu tavara kauppaan tilattiin tukkuliikkeeltä kerran viikossa. Käytössä oli iso tilauskirja ja tilaaminen oli myymälänhoitajan tehtävä. Hyvin nuorena toimin myymälänhoitajan lomittajana ja tein tilauksen. Hyvin se sujui. Toki kerran olin tilannut 10 purkkia lahonsuoja-ainetta yhden sijaan. Astiat olivat kymmenen litran vetoisia. Tukkuliikkeestä soitettiin ja tuotetta tuli oikea määrä.

Kahden vuoden myyjättären urani aikana opin paljon asioita tulevaisuutta varten. Kauppaan ostettiin tavaraa asiakkailta. Kananmunien lisäksi asiakkaat myivät puolukkaa, mustikkaa ja herukoita. Siinä oppi punnitsemaan, laskemaan ja kirjoittamaan kuitteja. Kaupassa otettiin myös veikkauksia vastaan. Siitä tehtiin tilitys Veikkaukselle kerran viikossa ja se oli tarkka homma, kaiken piti täsmätä. Kuponki otettiin asiakkaalta ja leimattiin koneella. Asiakas sai oman kappaleensa, joka oli jäljentyneet hiilipaperin läpi ja kauppaan, veikkauksen laatikkoon jäi toinen osa. Kerran oli leimattu yksi kuponki kahteen kertaan ja tilityksessä oli kova homma, että se saatiin täsmäämään.

Veikkaustilitys rahoineen lähetettiin joka viikko Veikkaukselle postissa. Veikkausasiamiehenä toimimisesta sai kymmenen prosenttia provision, joka jäi kaupalle. Asiakkaina oli paljon maanviljelijöitä. He myivät maitoa meijeriin ja maitotili tuli kerran kuussa heidän tililleen. Meijeristä tuli kuitit ja käteistä rahaa. Maitotilin summa merkattiin pankkikirjalle ja sitten tehtiin otto, kun asiakas otti haluamansa summan rahaa.

Kaupan kautta sai myös yhteyden teuraseläinten ostajaan. Asiakas myi vasikan, sian tai muun teuraseläimen ostajalle. Teurasauto keräsi eläimet ja vei teurastamoon. Se lähetti tilityslaput kauppaan, josta ne hoidettiin asiakkaalle maitotilin tapaan. Kauppa oli lähellä pajaa, jossa tarvittiin rautaa ja hitsauspuikkoja ja jopa hevosenkenkiä ja nauloja. Rauta punnittiin alakerrassa isolla vaakalla. Vaaka oli iso vihreä, jossa käytettiin mustia punnuksia. Myynnissä oli myös rakennustarvikkeita, kuten rautanauloja, joka kokoa. Sekatavarakaupasta sai kaikkea: muttereita, letkua, liittimiä ja vaikka mitä. Kaupan pääkonttorilla oli jakeluauto ja se tuli kerran viikossa maakuntaan ja jakeli asiakkaille heidän aiemmin tilaamansa tuotteet. Yleensä ne olivat rakennustarvikkeita, apulantaa tai rehuja.

Kuvassa isäni isä.

13.11.

Myynti

Verkkokauppaa oli jo silloin olemassa jonkin verran. Muistan kun ison talon emäntä tilasi ruokatavaraa. Hän soitti puhelimella ja kirjoitin sen lapulle. Hän sanoi, että paketti Sanlattia. En kehdannut kysyä uudestaan. Joku sen sitten kaupassa tiesi, että he käyttävät Sunligt-saippuaa. Kosketus englannin kieleen tuli. Muutakin sivistystä tuli, koska opin vastaamaan ja soittamaan puhelimella. Eläimille oli tarjolla erilaisia rehuja. Kanoille myytiin munitusrehua ja kalkkia. Lehmille myytiin karkeaa suolaa ja väkirehua. Muistan palvelleeni jouluaattona asiakasta, joka osti kilon kanankalkkia. Se piti noutaa alakerrasta, jonne oli jyrkät betoniporaat. Kun pääsin takaisin kauppaan, hän halusi ostaa väkirehua lehmälle ja vielä kolmaskin kerta tuli käytyä alakerrassa. Siinä tuli luontaista liikuntaa.

Bensiiniä oli myös myynnissä ja mopoihin piti tehdä sekoitus, jossa oli öljyä ja bensiiniä. Myyntipiste oli ulkona. Polttoaine pumpattiin läpinäkyvään osaan ja juoksetettiin siitä mopon tankkiin tai asiakkaan kanisteriin. Kaksitahtibensiiniksi sitä sanottiinkin. Bensiini tuoksui hyvältä. Valopetroliakin käytettiin ja sitä myytiin asiakkaan astiaan. Kaupasta sai myös erilaisia myrkkyyä, karpäsmyrkkyä, täystuhoa jne. Myrkyt säilytettiin erillisessä myrkkyykaapissa. Maanviljelijät tilasivat myös polttoaineita ja apulantoja kaupan kautta isoja määriä.

Alueella oli paljon huvila-asukkaita kesällä, ja he hakivat kaljaa. Oli suuri päivä, kun keskikalja tuli kauppoihin. Lahden Mallasjuoma, Porin Karhu, Aura ja Karjala toivat juomat, jotka tilattiin etukäteen. Kaljaa ei saanut juoda kaupan sisällä. Alaikäisille ja humalaisille ei myyty olutta. Kaljakorissa oli 24 pulloa ja ne kannettiin ensi jyrkkiä betonirappusia pitkin kylmään kellariin. Sieltä ne haettiin kori kerrallaan kauppaan.

Siihen aikaan miehet kävivät kaupassa ja jäivät istumaan tuoleille juoruilemaan ja polttamaan tupakkaa. Kaljaa ei kukaan juonut, lukuun ottamatta yhtä kertaa, jolloin joku mies joi pullollisen. Muistan, että olin kauhuissani. Usein oli kyllästyttävää kuunnella heitä ja olla ystävällinen. Jutut olivat välillä nuorelle tytölle suorastaan rivoja. Mee-too -kampanjasta ei ollut tietoa. Tupakansavu oli melkoista, siniharmaa savu haisi kaupassa lähes koko ajan.

Lattiat olivat märkiä ja kuraisia. Kesällä oli lämmin, mutta ovia ei voinut pitää auki karpäsien takia. Asiakkaina oli myös dementoituneita vanhuksia, joilla ei ollut hygieniasta tietoaakaan. Heidän jälkeensä oli pakko tuulettaa. Joskus kauppaan tuli tukkuliikkeestä iso erä lasi- ja posliinitavaraa. Asiakas pudotti kerran vahingossa astian ja hänen ei tarvinnut sitä korvata. Samalla viikolla minä pesin lattiaa ja lasinen vaasi tipahti kivilattialle ja meni pieniksi palasiksi. Minun ei tarvinnut sitä korvata. Muistan miten hirveältä se tuntui, pelkäsin jopa lopputiliä.

Kerran kauppaan tuli vaatteita ja kankaita. Ostin hienon turkoosin puseron ja korkeakauluksisen hehkuvan vaaleanpunaisen neulepaidan. Ne näyttivät hienoilta valkoisen takin alla. Kauppa siivottiin joka päivä. Lihatiski tyhjennettiin joka ilta kylmiöön. Lattiat harjattiin ja lihatiskin osuus pestiin päivittäin. Muu kauppa harjattiin ja pestiin juuriharjalla kerran viikossa, mutta toisinaan useamminkin. Tavarahyllyjä järjestettiin jatkuvasti ja hyllyt pidettiin pölyttöminä. Leipävitriini ja lihatiski pestiin joka päivä.

Kuvassa minä vuonna 1977. Kaikki retroa.

14.11.

Työn merkitys

Jätekeräyksestä ja kierrätyksestä ei ollut mitään tietoa. Roskia poltettiin tynnyrissä takapihalla. Sanoin myymälänhoitajalle kevätpäivänä, että sytytänkö tulen tynnyriin ja poltan roskat. Hänestä se oli hyvä idea. Tulin takaisin sisälle ja jatkoin hommiani. Myymälänhoitaja meni takahuoneeseen ja kiljaisi, että koko takapiha oli tulossa. Kaupassa oli asiakas ja hän ryntäsi läheiselle pajalle, josta tuli miehiä sammuttamaan paloa. Se saatiin nopeasti tukahdutettua, mutta olin hyvin pelästynyt ja niin oli myymälänhoitajakin. Kulottunut ruoho paloi hyvin ja kevätuuli auttoi tulen leviämistä.

Kassa laskettiin ja täsmättiin. Myynti merkittiin ylös, josta ne sai helposti pääkonttoriin meneviin tilityksiin, jotka myymälänhoitaja teki viikoittain. Kassaan jätettiin pohjakassa seuraavaa päivää varten. Kassakone jätettiin auki, jos olisi tullut varas, se ei olisi rikkoutunut. Kaupan ovet lukittiin ja valot sammutettiin. Kassalipas piilotettiin.

Suuri uudistus oli viisipäiväinen työviikko. Oli kiva saada vapaapäivä viikolla. Lauantai oli jo muutenkin lyhyt työpäivä. Joulun- ja juhannusaatot olivat lauantaiden lisäksi hyvin kiireisiä. Asiakkaat kävivät yleensä kaupassa aamuisin. Päivällä oli hiljaisempaa. Kaupan päädyssä oli posti, johon linja-auto kuljetti paikallislehden jo keskiviikkona. Asiakkaat saivat halutessaan noutaa sen jo silloin.

Punkalaitumen Sanomat oli tärkeä lehti, siinä oli kaikki tiedot paikkakunnalta. Minulle se on tullut vielä nytkin, lähes viidenkymmenen vuoden ajan. Harmittaa, jos se jää joskus tulematta. Kauempana asuvat saivat sen postin mukana seuraava päivänä, mikäli eivät tulleet sitä hakemaan. Keskiviikko oli kaupassakin vilkas päivä illansuussa, kun lehteä haettiin. Mitään tarjouksia ei yleensä ollut. Hinnat olivat samat, pieniä korotuksia saattoi olla, mutta tosi vähän. Joskus myytiin voita alennuksella, kun Suomessa oli voivuori. Se oli pakattu voipaperiin ja kauppa kävi.

Minulle tuli ruokatunti, kun aloin tehdä normaalia työpäivää 16-vuotiaana. Joka toinen päivä pyöräilin katsomaan mummua neljän kilometrin päähän. Mummu keitti kahvit ja tarjosi luumukiekkoa, jota hän osti myymäläautosta. Joskus söin tomaatteja ja lenkkimakkaraa pihalla. Kahvitauot pidimme myymälänhoitajan keittiössä asiakkaiden käynnin lomassa. Elli-rouva teki meille maailman parhaita rahkapiirakoita. Lihakarjanostaja poikkesi toisinaan ja tarjosi donitseja koko porukalle.

Viihdyin hyvin kaksi vuotta myyjänä ja myymälänhoitajan sijaisena. Myymälänhoitajat vaihtuivat ja tutustuin moniin erityyppisiin ihmisiin. Asiakkaat olivat mukavia maalaisihmisiä ja tietysti joukkoon mahtui vaikka minkälaisia. Asiakas oli aina oikeassa ja minä palvelin heitä nöyränä plikkana. Olin saanut rahaa säästöön ja lisäksi nyt oli haettavissa pieni opintoraha ja -laina. Olin kuullut yhdestä työstä Helvistä, joka oli opiskelemaan kauppakoulussa Huittisissa. Päätin hakea opiskelemaan joko Huittisiin tai Loimaalle. Puhuin isän kanssa asiasta ja hän kannusti minua. Isän kanssa hankin Lauttakylästä ensimmäisen vuokra-asuntonikin. Jatkoin kaupassa töitä kesälomien aikaan monia vuosia. Vasta vuosikymmenien päästä olen ymmärtänyt miten vahvan pohjan opiskeluun ja työelämään sain kaupassa. Kotona pidettiin myös työntekoa kunnan ihmisen merkinä. Vielä nytkin olen salaa nauranut valituksille työn raskaudesta tai kiireestä.

Ensimmäisessä kuvassa nykyinen perheeni ilman kolmea vävyä ja toisessa kuvassa omat tyttäreni kesällä 2021. Kiitos viikosta!

14.11.

Kaunis kiitos kaikille, jotka olivat mukana Punkalaidun-viikollani.
Oli kiva seurata kommentointia, tykkäyksiä ja kiva kun elitte mukaan.
Suurkiitos Tiia Korhoselle avusta, hyvin sait kaikki sopimaan kuvineen.
Oikein hyvää syksyn jatkoa kaikille, talven odotusta.
Jutellaan kun nähdään!

